



IILAB WORKING PAPER SERIES

IILAB SERIJA ČLANAKA U NASTAJANJU

ISSN

UDC

No. 02-02

Martina Dajak

**Perspektive razvoja mirovinskih osiguravajućih
društava u Republici Hrvatskoj**



Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet

Martina Dajak

**Perspektive razvoja mirovinskih
osiguravajućih društava u Republici
Hrvatskoj**

Martina Dajak

Stavovi izraženi u ovom radnom dokumentu su stavovi autora i ne predstavljaju nužno stav Institutional investors LAB-a niti Ekonomskog fakulteta u Zagrebu. Rad nije prošao službenu recenziju ili odobrenje. Rad se objavljuje kako bi se iznijeli komentari na istraživanje u tijeku prije nego što se u konačnom obliku objavi u akademskom časopisu ili negdje drugdje.

Copyright by Martina Dajak

Sva prava pridržana.

Dijelovi teksta mogu se citirati pod uvjetom da se u potpunosti navede izvor.

SAŽETAK

Mirovinska osiguravajuća društva predstavljaju temeljne subjekte isplate mirovina na temelju individualne kapitalizirane štednje u Republici Hrvatskoj. Međutim, tržište je slabo razvijeno čemu u prilog govori činjenica kako je tek 2021. godine s poslovanjem započelo drugo mirovinsko osiguravajuće društvo. S druge strane, uslijed izraženih nepovoljnih demografskih kretanja, udio starije populacije u cjelokupnom stanovništvu značajno raste, pri čemu se bilježi sve veći broj umirovljenika pa samim time i isplaćenih mirovina na temelju obvezne i dobrovoljne individualne kapitalizirane štednje. Paralelno jača svijest javnosti o nužnoj potrebi za individualnom brigom o štednji za mirovinu, ukoliko žele zadržati jednaki životni standard u razdoblju umirovljenja. Time su stvoreni preduvjeti za daljnji razvoj tržišta mirovinskih osiguravajućih društava u Republici Hrvatskoj, pri čemu je ono dodatno uvjetovano razinom financijske pismenosti stanovništva. Stoga je na temelju analize statističkih i znanstvenih činjenica te dodatno dobivenih rezultata putem provedenog empirijskog istraživanja moguće zaključiti da Republika Hrvatska ima ispunjene određene preduvjete za uspješan daljnji razvoj tržišta mirovinskih osiguravajućih društava. Međutim, u određenoj mjeri uvjetovan je zakonskom regulativom, dok nastupanje razdoblja ulaska novih konkurenata na tržište ili pružanja novih mogućnosti isplata mirovina dodatno ovisi o informiranosti i svjesnosti šire javnosti o važnosti individualne kapitalizirane štednje i općenitim značajkama poslovanja mirovinskih fondova i mirovinskih osiguravajućih društava.

Ključne riječi

mirovinsko osiguravajuće društvo, individualna kapitalizirana štednja, financijska pismenost, isplata mirovina

1. UVOD

Većina svjetske populacije izložena je riziku da će sve veći broj pojedinaca nadživjeti prethodno predviđena sredstva za mirovinu, odnosno da će njihovo trajanje života premašiti prethodno očekivano trajanje te time dovesti do potrebe za isplatom većih novčanih svota od strane osiguratelja ili mirovinskih fondova. Budući da je upitno hoće li osiguratelji i mirovinski fondovi biti u mogućnosti isplatiti sredstva za dodatno preživljene godine od očekivanih, osiguranicima je upitna dostatnost financijskih sredstava za daljnji dostojan život u mirovini. Riječ je o riziku dugovječnosti te je problem što ga se ne anticipira niti mu se pridodaje dovoljno važnosti naspram drugim rizicima kojima su izloženi pojedinci, a on s druge strane predstavlja sve značajniji problem. Iz tog razloga, nužno je da se pojedinci značajnije i na vrijeme pobrinu za svoje prihode u mirovini te im se u svrhu rješavanja tog problema pruža mogućnost odabira među različitim oblicima dekulacijskih isplatnih proizvoda. Do povećanja izloženosti riziku dugovječnosti dolazi budući da se značajan broj država, uključujući Republiku Hrvatsku, suočava s povećanjem očekivanog trajanja života osiguranika i postojećih umirovljenika te paralelno sve većim udjelom starije populacije što doseže dob za umirovljenje. Drugim riječima, demografsko starenje uslijed niskih stopa nataliteta i fertiliteta te produljeno očekivano trajanje života uslijed poboljšanja životnog standarda, razvijenije i dostupnije zdravstvene zaštite i medicinskih dostignuća, imaju značajan utjecaj na mirovinski sustav i njegove komponente, zdravstveni sustav te posljedično na cjelokupno gospodarstvo. S druge strane, uslijed rizika dugovječnosti umirovljenici su suočeni s niskim prihodima te nisu u mogućnosti zadržati standard života na koji su prethodno navikli. (Kagan, 2020.)

Republika Hrvatska bilježi početak demografskog starenja 1960-ih godina te su od tada do danas sve izraženije posljedice i problemi koje ono uzrokuje u mirovinskom sustavu, jednako kao i ostalim segmentima gospodarstva. Određene projekcije za budućnost Republike Hrvatske ukazuju na mogućnost da u jednom trenutku u budućnosti broj stanovništva u dobi od 65 ili 75 godina premaši broj djece u dobi do 14 godina. (Živić, 2016.)

Prvenstveno se ovaj problem značajno odražava na I. mirovinski stup, odnosno sustav međugeneracijske solidarnosti. Naime, prema Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje 1980-ih godina omjer broja korisnika mirovina i osiguranika bio je 1:4.04, dok je danas 1:1.24. Najznačajnije pogoršanje omjera je zabilježeno početkom 1990-ih, što je sasvim jasno s obzirom na tadašnja političko-gospodarska zbivanja. Stoga se opravdano nameće pitanje održivosti sustava međugeneracijske solidarnosti i sve veća potreba za individualnom brigom

za mirovinom. (HZZMO, 2020.) Problematiku navedene situacije najbolje objašnjava rečenica jednog francuskog političara, još iz razdoblja 1990-ih godina, koja glasi: „Što se tiče mirovina u sustavu međugeneracijske solidarnosti glavni problem jest u tome što ćemo u budućnosti morati množiti s dva visinu doprinosa ili dijeliti s dva visinu mirovina, pri čemu ni jedno od ta dva rješenja nije gospodarski niti politički prihvatljivo.“ (Copić, 1998.)

Također, treba naglasiti da je postotni iznos doprinosa za obvezno mirovinsko osiguranje u Republici Hrvatskoj među najnižima u Europi, pri čemu je i njihov međusobni odnos od 15% za I. mirovinski stup i preostalih 5% za II. mirovinski stup potrebno mijenjati. Naime, potrebno je sniziti stopu za sustav međugeneracijske solidarnosti, a povećati stopu za obveznu individualnu kapitaliziranu štednju. (Vuković, 2005.) Drugim riječima, potrebno je pronaći optimalno rješenje za cjelokupni mirovinski sustav Republike Hrvatske između osiguravanja temeljnih prihoda u razdoblju umirovljenja i paralelnog povećanog oslanjanja na mirovine u okviru individualne kapitalizirane štednje. (Puljiz, 2019.)

2. RIZIK DUGOVJEČNOSTI I ISPLATNI DEKUMULACIJSKI PROIZVODI

Riziku dugovječnosti najviše su izloženi pružatelji proizvoda kojima se jamči doživotno isplaćivanje naknadne osiguranicima. Čak i minimalna odstupanja od očekivanog trajanja života mogu uzrokovati probleme sa solventnošću osiguratelja i mirovinskih fondova, a problematično je što je s druge strane nemoguće potpuno točno procijeniti i izračunati razinu potencijalne izloženosti riziku. Posljedica je to nemjerljivosti učinka lijekova i liječenja na očekivano trajanje života pojedinca, jednako kao što im nemaju svi pojedinci jednak pristup. Međutim, u svrhu njegovog prenošenja od strane osiguratelja i mirovinskih fondova na reosiguravatelje ili financijsko tržište, potencijalni rizik dugovječnosti nastoji se odrediti putem trenutnih stopa smrtnosti te trenutnog trenda i kretanja rizika dugovječnosti. (Kagan, 2020.) S druge strane, stope smrtnosti su heterogene, budući da su uz dob dodatno uvjetovane spolom i socioekonomskim statusom. Tako primjerice u većini populacija pojedinci višeg socioekonomskog statusa, odnosno višeg stupnja obrazovanja i prihoda bilježe niže stope smrtnosti, jednako kao što žene bilježe niže stope smrtnosti od muškarca u svim dobnim skupinama te ih najčešće nadžive. Također, problematični su još različiti utjecajni čimbenici,

kao što su klimatski uvjeti, gustoća naseljenosti, sanitarni uvjeti i slično te bi ih se sve trebalo uzeti u obzir za što precizniji izračun rizika dugovječnosti. (Barrieu, 2010.)

Stoga je njegova procjena iznimno kompleksna, ali i nužna, budući da utječe dugoročno i dalekosežno na gotovo sve sudionike gospodarstva: od vlade koja putem oskudnih proračunskih sredstava mora financirati obećanu mirovinu i zdravstvenu skrb umirovljenicima, korporacija i njihovih obveza prema umirovljenim zaposlenicima pa do samih pojedinaca koji se moraju boriti s individualnim problemima uzrokovanim rizikom dugovječnosti. (Kagan, 2020.) Koliko je “skupa” kriva procjena trajanja života najslikovitije opisuje priča o 47 godina starom muškarcu koji se dogovorio s 90 godina starom udovicom kako će joj do kraja života mjesečno isplaćivati 2500 franaka, odnosno oko 500 dolara u to vrijeme, dok će mu ona zauzvrat oporukom ostaviti stan. Unatoč naizgled izrazito sigurnom dobitku, udovica je nakon 30 godina postala najstarijom osobom na svijetu, dok je muškarac umro. Time je njegova obitelj udovici isplatila iznos koji nešto više od dvostruko premašuje vrijednost nekretnine. (, 2017.) Dodatno, pojedinci često ne anticipiraju rizik dugovječnosti pri planiranju vlastitih prihoda u razdoblju umirovljenja, pri čemu se glavnim uzročnicima smatraju neizvjesnost, složenost i sklonost podcjenjivanju trajanja vlastitog životnog vijeka. (Institute and Faculty of Actuaries, 2015.) Upravo kako bi se izbjegli problemi koje donosi rizik dugovječnosti za same korisnike mirovina, sve značajnije se potiče svijest i važnost pravovremene i samostalne štednje za osiguravanje dostatnih sredstava u trećoj dobi. Posebno se ističe potreba za financijskim opismenjavanjem radno aktivnog stanovništva i onih koji će uskoro to postati te razvijanje ponude različitih proizvoda za dobrovoljnu individualnu kapitaliziranu štednju u okviru III. mirovinskog stupa u Republici Hrvatskoj. U tome značajnu ulogu imaju osiguratelji i njihovi štedni te isplatni dekulacijski proizvodi.

Najvažniji štedni proizvodi su klasična, rentna i investicijska životna osiguranja, dok se među dekulacijskim isplatnim proizvodima ističu zdravstveno osiguranje i skrb, obrnuta hipoteka, rentno, rentni depoziti te investicijsko rentno osiguranje. Važnost dekulacijskih isplatnih proizvoda temelji se na njihovoj zaštiti pojedinaca od nadživljenja dostatnih sredstava za mirovinu i omogućivanje ostavrivanja primjerenih prihoda tijekom umirovljenja i života u trećoj dobi. Također, u slučaju obrnute hipoteke, ona dodatno pruža zaštitu od pada vrijednosti imovine osiguranika. Osiguratelji i njihovi štedni i dekulacijski isplatni proizvodi time predstavljaju značajnu pripomoć mirovinskom sustavu, kao njegova nadopuna. Izazov su za reformu i promjenu cjelokupnog mirovinskog sustava koji svakako postaje sve neodrživiji s

obzirom na navedene demografske trendove, ograničenost već iscrpljenih proračunskih sredstava i nedovoljnu individualnu angažiranost. (Jukić, 2014.)

Na tržištu Republike Hrvatske najrazvijeniji su rentno osiguranje i rentni depoziti, iako je i njihovo korištenje slabije izraženo. Naime, u siječnju 2021. najveći udjel u sveukupnoj premiji životnog osiguranja bilježilo je klasično životno osiguranje na koje se odnosilo 86.52%, dok je udio životnih ili rentnih osiguranja u okviru kojih je riziku ulaganja izložen ugovaratelj iznosio 7.71% te je u veljači iste godine zabilježeno povećanje, pri čemu je udio iznosio 8.21%. S druge strane, udio rentnog osiguranja iznosio je niskih 0.5%, pri čemu se u veljači dodatno smanjio na 0.28%. (HUO, 2021.) Proizvodi poput LTCI-ja, odnosno zdravstvenog osiguranja i skrbi te obrnute hipoteke, u Republici Hrvatskoj i dalje nisu razvijeni. Prvenstveno nedostaje zakonsko uređenje njihova poslovanja koje će omogućiti njihov razvitak te pružiti sigurnost i zaštitu pružateljima i korisnicima. Međutim, brojne druge europske države također nemaju razvijenu njihovu ponudu, odnosno nude ih isključivo Francuska, Njemačka, Španjolska i Ujedinjeno Kraljevstvo. Sa stajališta različitih ekonomskih stručnjaka Republika Hrvatska ima preduvjete i potrebu za njihovim uvođenjem, no paralelno je suočena s različitim ekonomskim ograničenjima, ograničenjima uzrokovanim tradicijom, financijskom nepismenošću i mentalitetom stanovništva. U skladu s time, za sada nije poznat plan o skoroj ponudi obrnute hipoteke, dok je u planu uvođenje proizvoda koji predstavlja određenu kombinaciju klasičnog životnog ili rentnog osiguranja i LTCI-ja. (Krišto, Bađun, 2020.)

3. PERSPEKTIVE RAZVOJA POSLOVANJA MIROVONSKIH OSIGURAVAJUĆIH DRUŠTAVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Nepovoljna demografska kretanja u Republici Hrvatskoj temeljni su čimbenik koji potom pokreće dodatna pitanja vezana uz sve segmente mirovinskog sustava. Posljedična neodrživost I. mirovinskog stupa i niski prihodi za vrijeme umirovljenja dovode do sve veće potrebe za individualnim promišljanjem o štednji za mirovinu. Stoga, s obzirom da se isplata mirovina iz II. i II. mirovinskog stupa vrši putem njih, obujam isplata mirovinskog osiguravajućeg društva te njihova zastupljenost na tržištu u Republici Hrvatskoj trebala bi se s vremenom samo povećavati. (Knežević, 2012.)

3.1. Broj i struktura osiguranika u obveznim mirovinskim fondovima

U Republici Hrvatskoj od 2003. godine pa sve do danas posluju četiri obvezna mirovinska fonda: AZ d.o.o. , Raiffeisen d.d. , Erste plavi d.o.o. i PBZ Croatia osiguranje d.d. , pri čemu svaki nudi mogućnost štednje u tri kategorije fondova, različite po njihovoj rizičnosti: A – najrizičniji, primjeren za mlade, B – umjerena rizičnost i C -najmanje rizičan, primjeren za osiguranike starije dobi. Isključivo je 2002. godine poslovalo više obveznih mirovinskih fondova, odnosno njih sedam. S druge strane, broj članova u mirovinskim fondovima u konstantnom je porastu od 2002. godine do danas pa je tako na kraju 2002. godine bilo 983 310 članova obveznih mirovinskih fondova, dok ih je u ožujku 2021. godine zabilježeno 2 065 960. Također, zamjetna je razlika i kada se proučavaju kretanja tijekom mjeseci u godini. Naime, u siječnju 2020. godine bilo je 2 010 403 članova, a već u prosincu iste godine ta se brojka povisila na 2 057 391 članova. (HANFA, 2021.)

Navedeno povećanje broja članova kroz vrijeme, najizraženije je za obvezne mirovinske fondove kategorije A, koji su na kraju 2014. godine brojili 4827, dok je najveći skok zabilježen u listopadu 2019. kada je zabilježeno 18 663 člana. U prosincu 2020. godine u fondovima najviše rizičnosti zabilježeno je 83 448 članova, a posljednji podatak za ožujak 2021. ukazuje na dodatno povećanje do čak 94 260 članova. Paralelno, obvezni fondovi umjerene rizičnosti – kategorije B, imaju najveći broj članova koji je kontinuirano rastao sve do rujna 2019. godine, od kada bilježe kontinuirani, ali ne toliko značajan pad. Na kraju 2014. godine bilježili su 1 685 594 članova, a u siječnju 2019. godine 1 901 045 članova, dok je već navedeni vrhunac bio u rujnu iste godine, kada su bilježili 1 952 622 članova. Podatak za ožujak 2021. godine iznosi 1

922 001 članova. S druge strane, broj članova u fondu kategorije C kontinuirano bilježi njihov porast, pa je od kraja 2014. godine, kada je njihova brojka iznosila 15 299 porasla do 36 118 do kraja 2019. godine, dok je u ožujku 2021. zabilježeno 49 699 članova. (HANFA, 2021.)

Pri analizi kretanja broja članova od 2002. do 2020. godine, utvrđen je prosječni godišnji rast broja članova u iznosu od 4.5%. Uslijed pandemije koronavirusa te njezinog utjecaja na kretanja u gospodarstvu, što uključuje pad zaposlenosti, došlo je do pada broja novih članova u usporedbi s 2019. godinom za 29%. Također, navedeni pad vidljiv je u prvoj polovici godine i po uplatama članova. Naime, u tom razdoblju zabilježen je pad uplata od 5.1% s obzirom na isto razdoblje u 2019. godini, no budući da se potom tijekom druge polovice zabilježio njihov rast od 8.7% s obzirom na 2019. godinu, sveukupno su obvezni mirovinski fondovi u 2020. godini zabilježili rast uplata doprinosa članova s obzirom na 2019. godinu za 2%. Međutim, došlo je do blagog pada u iznosu uplate člana te je općenito porastao broj članova za koje u 2020. nije zabilježena uplata.

3.2. Karakteristike obveznih mirovinskih fondova

Prema najvažnijim podacima koji se odnose na 2020. godinu i zajedničko poslovanje svih obveznih mirovinskih fondova u Republici Hrvatskoj, navodi se njihovo upravljanje imovinom u vrijednosti višoj od 119 milijardi kuna. Najveći udio u ukupnoj imovini pripada fondovima B kategorije, odnosno 93.07%, a najmanje fondovima A kategorije, čiji udio iznosi tek 0.83%. Preostali udio od 6.10% vezan je uz fondove C kategorije. (Hrvatski sabor, 2021.)

U II. mirovinski stup je tijekom 2020. godine sveukupno uplaćeno 6.8 milijardi kuna doprinosa, dok je mirovinsko osiguravajuće društvo sveukupno isplatilo 1.5 milijardi kuna. Također, ostvaren je sveukupni prinos u obveznim mirovinskim fondovima u iznosu od 1.2 milijarde kuna, a najviši se odnosi na fondove kategorije C za koje je iznosio 1.15%. Naime, razlog za ostvarivanje najvišeg prinosa je njihova neizloženost dioničkom tržištu. Zatim slijede fondovi kategorije B s prinosom od 0.94%, dok je u fondovima kategorije A bio najniži, odnosno 0.43%. Kombinacijom redovitog uplaćivanja doprinosa i ostvarivanjem prinosa, iznos imovine na osobnim računima osiguranika tijekom godine je narastao za otprilike 5.57%. Uzimajući u obzir razdoblje od 2002. do 2020. godine, prosjek godišnjih nominalnih prinosa fondova kategorije B je 3.65%, dok je pojedinačno za 2020. godinu iznosio 5.41%. Nominalni godišnji prinos za fondove kategorije A u 2020. bio je 6.91%, a za one kategorije C iznosio je 5.13%. Navedena

kretanja ukazuju na uspješno poslovanje obveznih mirovinskih fondova, koji zaista neometano i efikasno kapitaliziraju doprinose svojih osiguranika. (Hrvatski sabor, 2021.)

Najzastupljenija ulaganja fondova kategorije A bila su u domaće korporativne i državne obveznice te se na njih odnosilo 39.1% neto imovine, dok se u fondovima kategorije B bilježi najveći broj članova pa posljedično i imovine, koja je najviše uložena u domaće korporativne i državne obveznice, na što se odnosi čak 64.2% neto imovine. Portfelj obveznih mirovinskih fondova kategorije C sastojao se čak 80.7% od domaćih državnih obveznica, upravo iz razloga što je namijenjen pojedincima starije životne dobi, kojima je preostalo do starosne mirovine otprilike 5 godina i samim time nisu skloni preuzimanju rizika. (Hrvatski sabor, 2021.)

U 2020. godini Republika Hrvatska emitirala je obveznice čija je sveukupna nominalna vrijednost iznosila 46 milijardi kuna, a obvezni mirovinski fondovi u tome su imali udio nešto viši od 33%, odnosno zaslužni su za preko 15 milijardi kuna u sveukupno prikupljenom iznosu. Također, paralelno su vrlo bitni vanjski ulagači, budući da u svom portfelju imaju otprilike 20% emitiranih hrvatskih euroobveznica. Smatra se kako bi navedeni udio bio još i viši da nije zabilježeno i znatno zanimanje inozemnih investitora. Štoviše, značajni su kupac trezorskih zapisa, ali i ulagatelji u domaća poduzeća, a u 2020. godini su se iskazali tako što su u svrhu sprečavanja nestabilnosti na tržištu obveznica, do koje je moglo doći zbog cjelokupne situacije s pandemijom i posljedičnim odlaženjem inozemnih investitora, osnovali „Fond za stabilnost“. Također, zakonskim promjenama 2019. godine dodatno je omogućeno njihovo ulaganje u vlasničke i dužničke vrijednosnice putem kojih se omogućuje sekuritiziranje ili financiranje domaćih infrastrukturnih projekata. U konačnici, svime navedenim potvrđena je izuzetno važna uloga obveznih mirovinskih fondova u financiranju Republike Hrvatske, jednako kao i u održavanju stabilnosti cjelokupnog gospodarstva.

3.3. POSLOVANJE MIROVINSKIH OSIGURAVAJUĆIH DRUŠTAVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Raiffeisen mirovinsko osiguravajuće društvo u Republici Hrvatskoj posluje od 2002. godine te obavlja različite aktivnosti dopuštene u okviru Zakona o mirovinskim osiguravajućim društvima. U financijskom izvješću koji se odnosi na 2015. godinu izneseni su podaci o vrijednosti imovine društva u iznosu od 438,34 milijuna kuna, pri čemu je ostvarena dobit bila 6,36 milijuna kuna. Tijekom navedene godine Društvo je sveukupno isplatilo 15 039 mirovina. S druge strane, iz financijskog izvješća za poslovanje tijekom 2020. godine vidljiva je značajno

viša vrijednost imovine s obzirom na onu iz 2015. godine te iznosi 1 387,55 milijuna kuna, jednako kao što je dobit na kraju godine iznosila 10,763 milijuna kuna. Međutim, broj isplaćenih mirovina je niži, odnosno isplaćeno ih je 10 809. (Raiffeisen MOD, 2021.) Kod usporedbe njegove aktive, u ožujku 2020. godine bila je 61.5% viša u odnosu na ožujak 2019. godine, a dobit joj je također narasla za 181.75%. (HANFA, 2020.) Društvo je najviše prihoda ostvarilo zahvaljujući višim prihodima od premija mirovinskog osiguranja i naknadama od novih ugovora. U izvješću ovlaštenog aktuara za 2020. godinu navodi se daljnja neizvjesnost u rezultatima poslovanja s obzirom na neizvjesna kretanja na tržištu obveznica i dionica te općenita kretanja u gospodarstvu. Pretpostavlja se kako ono ne bi trebalo imati značajniji negativni utjecaj na poslovanje, ali ni to nije isključivo. Također, navedeno je kako dodatni izazov Društva za 2021. godinu predstavlja ulazak konkurenta na tržište, no budući da se bilježi sve veći broj novih korisnika mirovine, uz pretpostavku da će on u budućnosti samo dodatno rasti, navedeno ne bi trebalo imati izražen negativni utjecaj na poslovanje Društva. (Raiffeisen MOD, 2021.)

S druge strane, Hrvatsko mirovinsko osiguravajuće društvo srpnju 2020. godine je od HANFA-e dobilo odobrenje za rad. Početak rada obilježen je 4. siječnja 2021. godine te Društvo u okviru svojega poslovanja izvršava sve zakonski dopuštene aktivnosti, pri čemu je temeljna isplata mirovina na u okviru obvezne i dobrovoljne individualne kapitalizirane štednje. Društvo smatra kako će konačna mogućnost odabira građana između različitih mirovinskih osiguravajućih društava za isplatu mirovine imati pozitivan učinak na snižavanje naknada te pružanje kvalitetnijih mirovinskih programa. Također, njegova prva isplata mirovina izvršena je 8. veljače 2021. godine, a kao poslovni cilj Društva navodi se isplata mirovina polovici budućih umirovljenika. (HR MOD, 2021.)

Svi statistički podaci i kretanja koja su prikazana u ovom poglavlju, ukazuju na neospornu potrebu za razvojem njihova poslovanja, jednako kao i cjelokupnog tržišta. Međutim, kako bi se ostvario značajan napredak, prvenstveno je nužno ojačati povjerenje šire javnosti u poslovanje svih segmenata mirovinskog sustava pa tako i samih mirovinskih osiguravajućih društava. To je ostvarivo putem njihova informiranja o njegovom stvarnom stanju, izazovima s kojima je suočen i potrebnim rješenjima. Provedbom navedenog stvoreni su preduvjeti za otklanjanje problema s kojima je suočen mirovinski sustav, odnosno razvoj svih njegovih dionika. (Puljiz, 2007.)

4. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE O PREPOZNAVANJU I STAVOVIMA JAVNOSTI O POSLOVANJU MIROVINSKIH OSIGURAVAJUĆIH DRUŠTAVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Sveobuhvatna financijska pismenost stanovništva značajan je čimbenik dinamike razvoja određenog tržišta. Stoga na razvoj tržišta mirovinskih osiguravajućih društava u Republici Hrvatskoj, uz već sve prethodno navedene i analizirane čimbenike, značajan utjecaj ima općenito prepoznavanje funkcija i uloga poslovanja mirovinskih osiguravajućih društava od strane šire javnosti, odnosno potencijalnih i postojećih osiguranika. U tu svrhu provedeno je empirijsko istraživanje putem kojeg se dodatno nastojao dobiti uvid u povezanost percepcije i prepoznavanja poslovanja mirovinskih osiguravajućih društava s dobi, razinom i područjem obrazovanja ispitanika te njihovom socio-ekonomskom statusu i mjestu stanovanja. Time se težilo ostvariti što reprezentativnije rezultate za cijelu populaciju u dobi od osamnaest do šezdeset i pet godina vezano uz njihovo znanje o temeljnim značajkama i poslovanju te osobnom mišljenju i povjerenju u mirovinska osiguravajuća društva u Republici Hrvatskoj. Za navedeno istraživanje koristio se anketni upitnik kreiran u Google Forms aplikaciji. Sastojao se od 35 pitanja, pri čemu su ona formirana kao pitanja s višestrukim odabirom te pitanja s odgovorima baziranim na tzv. Likertovoj skali, odnosno iznošenju stupnja slaganja s određenom tvrdnjom.

U istraživanju je sveukupno anonimno sudjelovalo 300 ispitanika, pri čemu je 62.3% ispitanika ženskog spola, odnosno preostalih 37.7% muškog spola. Najzastupljenija dobna skupina je od 18 do 25 godina te je njihov udio 44.7%. Slijede ispitanici u dobi od 46 do 55 godina s udjelom od 17.3%, a gotovo podjednak udjel odnosi se na ispitanike najstarije dobne skupine – 13.3% te ispitanike u dobi od 36 do 45 godina – 13%. S druge strane, 11.7% ispitanika pripada dobnoj skupini od 26 do 35 godina.

Istraživanjem se željelo dobiti što objektivniji uvid u znanje i informiranost pojedinaca o navedenoj temi s obzirom na njihovo obrazovanje, pri čemu su ispitanici trebali navesti najviši postignuti stupanj i područje obrazovanja. Nastojalo se prikupiti ispitanike što raznovrsnijih obrazovnih pozadina, kako bi rezultati bili što reprezentativniji za sveukupnu populaciju Republike Hrvatske. Naime, najveći broj ispitanika je fakultetski obrazovano – 90 ispitanika, odnosno 30% ima magisterij, potom 22%, odnosno njih 66 postiglo je prvi stupanj fakultetskog obrazovanja, dok ih je doktorat završilo svega 2%, tj. 6 ispitanika. Također, studenti imaju

značajan udjel od 19.7%, što označava 59 ispitanika u postupku stjecanja titule fakultetskog obrazovanja. Među njima, 34.2% (81 ispitanik) pripada ekonomskom području obrazovanja, dok se na tehničko i ostala humanistička područja odnosi jednak udjel od 22.8%, što označava po 54 ispitanika iz oba područja fakultetskog obrazovanja. Slijede ispitanici s prirodoslovnim fakultetskim obrazovanjem i s udjelom od 15.2% (36 ispitanika), dok su udjeli ispitanika s jezičnim, politološkim i matematičkim fakultetskim obrazovanjem jednaki – za svako područje ono iznosi 1.7%, odnosno po četiri ispitanika. 19.7% (59 ispitanika) ima srednjoškolsko obrazovanje kao najviši stupanj obrazovanja, dok ih 6.7% (20 ispitanika) još uvijek pohađa srednju školu. Među njima najviše ih je sa završenom gimnazijom i gimnazijalaca/ki – 52.1%, slijedi ih 21.9% sa završenom ili u tijeku pohađanja četverogodišnje strukovne škole te potom 10.7% sa završenom ili u tijeku pohađanja tehničkih srednjih škola. Ekonomsko srednjoškolsko obrazovanje ima ili još uvijek stječe 10.1% ispitanika, a u uzorku je svega 5.3% ispitanika što su završili ili pohađaju trogodišnju strukovnu školu.

S jednakom namjerom kao u slučaju obrazovanja, u uzorku se nastojalo obuhvatiti stanovništvo s različitim mjestom stanovanja, odnosno ispitanike iz većih i manjih gradova te ruralnih područja. 223 ispitanika, odnosno čak 74.3% ih živi u većem gradu, 18.7% (56 ispitanika) u manjem gradu i 7% (21 ispitanik) u ruralnom mjestu. Unatoč visokoj zastupljenosti ispitanika iz većih gradova, dobiveni rezultati smatraju se vjerodostojnim prikazom općenitog stanja u populaciji Republike Hrvatske, budući da Republika Hrvatska bilježi znatno izražene trendove centralizacije i deruralizacije. Štoviše, može se pretpostaviti da bi u slučaju višeg udjela ispitanika iz manjih i ruralnih mjesta rezultati o informiranosti potencijalno ukazivali na još značajnije potrebe za financijsko opismenjavanje stanovništva o navedenoj temi.

U svrhu utvrđivanja ispitanikova socio-ekonomskog statusa postavljena su pitanja o njihovom radnom statusu te prihodima kućanstva i broju njegovih članova. Više od pola ispitanika je zaposleno, pri čemu ih je 27.7% (83 ispitanika) zaposleno u privatnom sektoru, 24% (72 ispitanika) u javnom sektoru, a 6.7% (20 ispitanika) samozaposleno. Značajni udjel od 27% imaju studenti (81 ispitanik), dok je najmanje – 3% (9 ispitanika) srednjoškolaca. Nezaposlenih je 7.3% (22 ispitanika), a 4.3% (13 ispitanika) je u prijevremenoj mirovini. Rezultati prikazuju pomalo atipičan broj članova u kućanstvu, budući da 78.7% ispitanika broji tri i više članova, dok je prema posljednjem popisu stanovništva iz 2011. godine prosječan broj članova u kućanstvu za Republiku Hrvatsku bio 2.8. Najbrojniji su ispitanici iz četveročlanih kućanstava – njih 116, odnosno 38.7%. Slijede ih tročlana kućanstva s udjelom od 17.3% (52 ispitanika) te potom dvočlana kućanstva na koja se odnosi udio od 14.3% (43 ispitanika). 38 ispitanika,

odnosno njih 12.7% živi u peteročlanom kućanstvu, a za 10%, tj. 30 ispitanika kućanstvo čini šest i više članova. Najmanje je ispitanika koji su jedini član svoga kućanstva – 7%, odnosno 21 ispitanik. Također, rezultati o prosječnim mjesečnim prihodima kućanstava odražavaju prosječnu ili čak iznadprosječnu sliku financijskog stanja u društvu, budući da za 26.3%, odnosno njih 79, prihodi kućanstva iznose 20 000 kuna i više, a za 23.7% (71 ispitanik) je između 15 000 i 20 000 kuna. Za 21.3% (64 ispitanika) prosječni mjesečni prihodi kućanstva su u iznosu od 10 000 do 15 000 kuna, dok se za 15% (45 ispitanika) kreću između 8000 i 10 000 kuna. 6% ispitanikovih kućanstava (18 ispitanika) ostvaruje prosječne mjesečne prihode u iznosu od 6000 do 8000 kuna, potom njih 15% (5 ispitanika) između 4000 i 6000 kuna te naposljetku samo 2.7% (8 ispitanika) ima prosječne mjesečne prihode kućanstva u iznosu 4000 kuna i niže.

Rezultati o prepoznavanju temelja i djelokruga poslovanja mirovinskih osiguravajućih društava u Republici Hrvatskoj su poražavajući te potvrđuju činjenicu o hitnoj potrebi za financijskim opismenjavanjem stanovništva. Posebice kada se uzmu u obzir prethodno navedeni demografski podaci iz kojih je vidljivo da je više od polovice ispitanika fakultetski obrazovano, a 19.7% ih je u postupku stjecanja fakultetske diplome. Štoviše, među njima ih čak 34.2% pripada ekonomskom obrazovnom području, što dobivene rezultate čini dodatno zabrinjavajućima, jer čak 39.7% ispitanika nije niti čulo za pojam mirovinskog osiguravajućeg društva. Međutim, 50.3% ih ispravno odgovara da je mirovinsko osiguravajuće društvo ono društvo putem kojeg će birati način isplate mirovine na temelju vlastite kapitalizirane štednje u okviru II. mirovinskog stupa, dok ih se 37.2%, odnosno 98 ispitanika, izjašnjava kako ne znaju što je mirovinsko osiguravajuće društvo. 14.7% (44 ispitanika) je neispravno odgovorilo da se radi o društvu koje će im isplaćivati mirovinu isključivo na temelju godina radnog staža, jednako kao i 2.3% (7 ispitanika) koji smatraju da navedeno društvo donosi odluke o promjenama u mirovinskom sustavu. Najveći broj ispitanika, odnosno njih 109 ili 36.3% pogrešno smatra da u Republici Hrvatskoj posluje pet mirovinskih osiguravajućih društava, a onda slijedi 28.7% ili 86 odgovora ispitanika o poslovanju tri mirovinska osiguravajuća društva. 20.3% ispitanika, odnosno 61 osoba je ispravno odgovorila kako posluje isključivo jedan, pri čemu je važno napomenuti da je anketni upitnik izrađen i ispunjavan u razdoblju kada HR MOD još nije započeo s radom, već je isključivo bio dobio odobrenje za rad. Također, 10.7% (32 ispitanika) smatra kako na tržištu u Republici Hrvatskoj posluje osam mirovinskih osiguravajućih društava, a 4% (12 ispitanika) da je riječ čak o jedanaest.

Nadalje, 24% ispitanika, odnosno njih 72 ne zna jesu li osiguranici II. stupa mirovinskog osiguranja, dok ih 24.3% zaista nisu. Pri tome slijedi da je 51.7% (155 ispitanika) osigurano u okviru II. mirovinskog stupa. Jedan od izrazito poraznih rezultata je taj da 82.7% ispitanika ne uplaćuje dobrovoljnu mirovinsku štednju u III. stup, pri čemu je navedeni podatak već dovoljan za uočavanje jasno vidljivih posljedica njihovog prethodno iskazanog neznanja i neinformiranosti o navedenoj temi. Unatoč tome, pohvalan je njihov objektivni stavno razini znanja kojeg posjeduju pa ih se tako 46.7% (140 ispitanika) izjasnilo kako je njihovo poznavanje mirovinskog sustava i kapitalizirane štednje nedovoljno, a samo 3.3% (10 ispitanika) je svoje znanje ocijenilo kao odlično. Dovoljnim ga smatra 22.7% (68 ispitanika), dobrim 18.7% (56 ispitanika) te vrlo dobrim 8.7% (26 ispitanika). Također, 61.3% (184 ispitanika) smatra da je njihovo poznavanje vlastitih prava i obveza vezanih uz isplatu kapitalizirane mirovinske štednje u II. i III. mirovinskom stupu nedovoljno, dok je ocjenu odličan odabralo tek 1.3%, odnosno četiri ispitanika. 19% (57 ispitanika) svoje poznavanje smatra dovoljnim, a 13.3% (40 ispitanika) dobrim. Ocjenu vrlo dobar odabralo je 5%, odnosno petnaest ispitanika. Naime, još jedan dokaz da su ispitanici svjesni stvarnog stanja su odgovori na pitanje vezano uz individualni interes i brigu o štednji za mirovinu, kao i njezinu isplatu te poslovanje mirovinskih osiguravajućih društava u Republici Hrvatskoj. 55% (66 ispitanika) smatra kako su individualni interes i briga izrazito niski, a 16.7% (50 ispitanika) kako su zadovoljavajući. S druge strane, 27.3% (82 ispitanika) stajališta je kako su sve izraženiji, a preostalih 1% (3 ispitanika) da su znatno izraženi. Optimistične prognoze za budućnost tržišta mirovinskih osiguravajućih društava u Republici Hrvatskoj pobuđuju stavovi 227 ispitanika – njih 75.7% smatra da je potrebno značajno razviti mogućnosti za odabir načina isplate mirovina na temelju individualne kapitalizirane štednje. 22.3% (67 ispitanika) stava je da ih je potrebno ponešto razviti, a 2% (6 ispitanika) da je potrebno ostati nepromijenjeno.

Štoviše, 45.3% (136 ispitanika) uopće se ne slaže da je stanovništvo Republike Hrvatske dobro informirano o mogućnostima isplate mirovina na temelju individualne kapitalizirane štednje, dok ih se 43% (129 ispitanika) uglavnom ne slaže s navedenim. Dakle, samo 10.7% (32 ispitanika) se uglavnom slaže, odnosno izrazito niski udjel ispitanika od 1% (3 ispitanika) se u potpunosti slaže s tvrdnjom. Također, 56.7% (170 ispitanika) ocijenilo je svoju informiranost o funkcioniranju isplate i vrstama mirovine mirovina na temelju individualne kapitalizirane štednje ocjenom nedovoljan, a s druge strane samo 1.3%, odnosno 4 ispitanika je odabralo ocjenu odličan. Dovoljnim je svoju informiranost ocijenilo 17.7%, odnosno 53 ispitanika, a dobrim 17% (51 ispitanik). 7.3%, odnosno njih 22 opredijelilo se za ocjenu vrlo dobar.

Međutim, stavovi o tome koliko njihovo znanje o individualnoj kapitaliziranoj štednji za mirovinu i ostalim financijskim temama utječe na individualnu štednju te koliko je važno kako bi donijeli primjereni izbor isplate mirovine su šaroliki. 35% (105 ispitanika) stajališta je kako ono značajno utječe, a 43.3% (130 ispitanika) da utječe, ali ne značajno. S druge strane, 21.7% (65 ispitanika) smatra kako njihovo znanje nema utjecaja na štednju i isplatu mirovina.

Na pitanje putem kojih kanala stječu potrebne informacije vezano uz isplatu mirovina u okviru II. i III. mirovinskog stupa, pri čemu je svaki ispitanik mogao odabrati dva dogovora, najviše ih se opredijelilo za razgovor s kolegama, prijateljima i obitelji – čak 62.3%, odnosno 187 ispitanika. Potom se 51.3% (154 ispitanika) izjasnilo kako informacije prikupljaju na internetskim stranicama službenih institucija, što svakako popravljaju prvotni dojam, budući da se radi o vrlo kompleksnoj temi koja predstavlja budućnost svakog pojedinca i time traži veći angažman za pronalaskom službenih informacija. Slijede ih razgovor sa stručnim osobama za koji se izjasnilo 29.3% (88 ispitanika) te televizija – 23% (69 ispitanika), društvene mreže – 22% (66 ispitanika) i tisak – 12% (36 ispitanika).

Najveći broj ispitanika, odnosno njih 54.7% (164 ispitanika) smatra da je ključna odgovornost za jačanje znanja i približavanje poslovanja mirovinskih osiguravajućih društava široj javnosti u mirovinskim fondovima i vladi Republike Hrvatske - za koju se izjasnilo 42.3% (127 ispitanika). Sljedeći odgovorni su obrazovne ustanove – 35% (105 ispitanika), ministarstva – 31.7% (95 ispitanika) i mediji – 25.3% (76 ispitanika). Samo 8% (24 ispitanika) smatra kako je za navedeno odgovorna HANFA, odnosno svega 3% (9 ispitanika) da je HNB. S druge strane, medij putem kojeg bi voljeli saznati više o poslovanju mirovinskih osiguravajućih društava i mogućnostima individualne kapitalizirane štednje za mirovinu te njezine isplate prvenstveno su internetske stranice i novinski portali, za koje se izjasnilo 77.7% (233 ispitanika). Visokih 64.7% (194 ispitanika) opredijelilo se za televiziju, 34.3% (103 ispitanika) za društvene mreže i 18.3% (55 ispitanika) za tisak. Najmanje, odnosno 5% (15 ispitanika) voljelo bi saznati više o navedenom putem radija.

Također, 67% (201 ispitanik) se u potpunosti slaže da bi voljeli da se o navedenoj temi uči nezavisno za usmjerenje škole i fakulteta, odnosno njih 30.7% (92 ispitanika) se uglavnom slaže s tvrdnjom. Samo 1.3% (4 ispitanika) se uglavnom ne slaže, a uopće se ne slaže tek 1%, odnosno 3 ispitanika. Štoviše, visokih 77.7% (233 ispitanika) u potpunosti se slaže da je potrebno jednostavnije objasniti i približiti poslovanje mirovinskih osiguravajućih društava i način isplata mirovina široj javnosti, a 19% (57 ispitanika) se uglavnom slaže. Kao i za

prethodnu tvrdnju, izrazito malen udio ispitanika se uglavnom ili u potpunosti ne slaže s navedenim, odnosno njih 2.7% (8 ispitanika) se uglavnom ne slaže, a 0.7% (2 ispitanika) se u potpunosti ne slaže.

Naime, jednaki postotak ispitanika od 44.7% (134 ispitanika) u potpunosti i uglavnom se slaže da će tijekom narednih godina početi više brinuti i informirati se o načinu isplate mirovine iz II. i III. stupa, odnosno samo 9% (27 ispitanika) se uglavnom ne slaže i 1.7% (5 ispitanika) se uopće ne slaže s tvrdnjom. Međutim, kada je u pitanju povjerenje u isplatu mirovina, samo 5.3% (16 ispitanika) se u potpunosti slaže s tvrdnjom da vjeruju da će im se individualna štednja za mirovinu sačuvati i kapitalizirati, odnosno isplatiti kada za to dođe vrijeme. 41.7% (125 ispitanika) uglavnom se slaže s tvrdnjom, dok se visoki udio od 33% (99 ispitanika) uglavnom ne slaže. Također, čak ih se 20% (60 ispitanika) uopće ne slaže, što jasno ukazuje na potrebno jačanje povjerenja javnosti u rad mirovinskih fondova i mirovinskih osiguravajućih društava, ali i u cjelokupni mirovinski sustav. Tome u prilog govore i odgovori ispitanika na iduće pitanje u kojemu su iznosili svoje slaganje s tvrdnjom da očekuju da će u budućnosti imati razne mogućnosti za odabir isplate mirovine na temelju individualne kapitalizirane štednje i time ojačati povjerenje u njezinu isplatu. Samo 7.3% (22 ispitanika) se u potpunosti složilo s time, a 41% (123 ispitanika) se uglavnom složilo. Visokih 36% (108 ispitanika) se uglavnom nije složilo te se 15.7% (47 ispitanika) uopće nije složilo s tvrdnjom.

Što se tiče povjerenja u isplatu kapitaliziranih sredstava te samog poslovanja mirovinskog osiguravajućeg društva s obzirom na vlasništvo, ono je najizraženije u slučaju državnog vlasništva – vlasništva Republike Hrvatske. Za navedeno se izjasnilo više od pola ispitanika, odnosno njih 58%, što označava 174 ispitanika. Potom 26% (78 ispitanika) preferira mirovinsko osiguravajuće društvo u privatnom vlasništvu, ali u slučaju da se radi o stranom vlasniku. Najmanje ispitanika, odnosno njih 16% (48 ispitanika) opredijelilo se za mirovinsko osiguravajuće društvo u privatnom vlasništvu, pri čemu je vlasnik iz Republike Hrvatske. Također, 32% (96 ispitanika) više vjeruje u isplatu svoje mirovine na temelju individualne kapitalizirane štednje u slučaju da je mirovinsko osiguravajuće društvo u vlasništvu velike inozemne grupe, a gotovo podjednak udio – 31% (93 ispitanika) odnosi se na vlasništvo velike domaće grupe. Vlasništvo internacionalne banke, kao vlasništvo u koje najviše vjeruju, odabralo ih je 26.7% (80 ispitanika), dok je povjerenje u isplatu mirovina u slučaju da je mirovinsko osiguravajuće društvo u vlasništvu manjeg poduzeća znatno niže. 8.3% (25 ispitanika) odabralo je vlasništvo manjeg domaće poduzeća, a samo 2% (6 ispitanika) vlasništvo manjeg inozemnog poduzeća. Međutim, glavnim motivom u odabiru mirovinskog

osiguravajućeg društva najveći broj ispitanika ne smatra vlasništvo, za koje se izjasnilo 14.3% (43 ispitanika), već najprihvatljiviji model isplate i vrsta mirovina na koje se odnosi udjel od 64.% (192 ispitanika). Za 17.7% (53 ispitanika) glavni motiv za odabir predstavlja iznos naknada, a za samo 4% (12 ispitanika) to su marketing i prodaja.

Raznoliki su stavovi oko potrebe uvođenja novih konkurenata na tržište mirovinskih osiguravajućih društava, odnosno dodatnih institucija koje bi vršile isplatu sredstava na temelju individualne kapitalizirane štednje, poput društava za osiguranje. Tako se 35.7% (107 ispitanika) u potpunosti slaže oko potrebe njihova uvođenja, dok se najviše – 47.7% (143 ispitanika) uglavnom slaže da su novi konkurenti potrebni. 13%, odnosno 39 ispitanika se uglavnom ne slaže, a 3.7% (11 ispitanika) se uopće ne slaže, odnosno smatra da novi konkurenti uopće nisu potrebni. S obzirom na vlasništvo potencijalnih novih konkurenata, 37% (111 ispitanika) voljelo bi da su u državnom vlasništvu – vlasništvu Republike Hrvatske, a 36% (108 ispitanika) u privatnom vlasništvu u slučaju da je vlasnik iz Republike Hrvatske. Da su novi konkurenti u stranom vlasništvu, pri čemu je riječ o privatniku, voljeo bi najmanji broj ispitanika, odnosno njih 27% (81 ispitanik). 45% ispitanika, odnosno njih 135 smatra da je najveća prednost pri uvođenju novih konkurenata mogućnost boljeg odabira isplate mirovine na temelju modela i naknada što pojedino društvo nudi, dok ono za 41.3% (124 ispitanika) označava veće povjerenje u isplatu mirovine na temelju individualne kapitalizirane štednje. Raspodjela rizika predstavlja glavnu prednost za udio od 13.7%, odnosno za 41 ispitanika.

5. ZAKLJUČAK

Mirovinski sustav već dugi niz godina predstavlja jedan od temeljnih problema i izazova za stanovništvo i nositelje politike u Republici Hrvatskoj. Njegov postojeći oblik koji se pretežito temelji na sustavu međugeneracijske solidarnosti vrlo je upitne dugoročne održivosti, budući da je suočen s brojnim preprekama među kojima se ističe sve veći jaz u omjeru broja aktivnog stanovništva i umirovljenika, kao posljedica demografskog starenja i emigracije radno aktivnog stanovništva. Navedeno već danas predstavlja različite neprilike za umirovljenike, odnosno dovodi u pitanje dostatnosti i primjerenosti mirovina za podmirenje životnih potreba, a s druge strane označava sve značajniji pritisak na ograničena i iscrpljena proračunska sredstva. Iz toga proizlazi nužna potreba za raspodjelom navedenog tereta između pojedinaca i države, odnosno sve značajnije jačanje individualne skrbi pojedinaca za vlastitu budućnost u okviru II. i III. mirovinskog stupa, jednako kao i putem drugih mogućnosti štednje koje tržište osiguranja nudi. Također, svi statistički podaci ukazuju na kontinuirano povećanje broja umirovljenika, odnosno na kontinuirano rastući broj osiguranika što odlazi u mirovinu, pri čemu ono svakako pridonosi povećanom obujmu rada mirovinskih osiguravajućih društava. Time se jasno nameće pretpostavka o razvoju njihova poslovanja, jednako kao i ulasku novih konkurenata na tržište. Navedeni proces započeo je u siječnju ove godine s pojavom drugog mirovinskog osiguravajućeg društva što posluje u Republici Hrvatskoj, no ključna uloga daljnjeg razvoja leži na samim pojedincima, odnosno potencijalnim osiguranicima i budućim umirovljenicima. Drugim riječima, neophodna je provedba financijskog opismenjavanja putem koje će se paralelno osigurati jačanje njihovog povjerenja u štednju, kapitaliziranost i isplatu sredstava, što svakako za posljedicu ima povećanje broja osiguranika, odnosno pojedinaca koji su se odlučili pobrinuti za vlastite prihode u mirovini. Provedeno empirijsko istraživanje ukazuje na objektivnost i svijest ispitanika o njihovoj oskudnoj informiranosti, ali i želju za stjecanjem znanja i širim mogućnostima odabira oblika štednje i isplate mirovina. Stoga, demografska kretanja i neodrživost mirovinskog sustava koji se pretežito temelji na I. mirovinskom stupu već dovoljno ukazuju na budućnost tržišta mirovinskih osiguravajućih društava u Republici Hrvatskoj. Njihov dodatni razvoj je neupitan, no pod utjecajem šire javnosti je dinamika kojom će se odviti. Ključno je aktiviranje institucija koje u svojem djelokrugu imaju doticaj s navedenom temom, kako bi se osvijestilo i educiralo javnost, budući da je prvenstveno nužna spoznaja svakog pojedinca da pitanje vlastite budućnosti nije isključivo briga države, već su svi individualno pozvani sudjelovati u njezinom kreiranju. Informirana i angažirana javnost, putem

svog traganja za najpovoljnijim oblicima štednje i isplate kapitaliziranih sredstava, ima moć pokretanja tržišta u smislu povećanja ponude i kvalitete proizvoda, jednako kao i samog poslovanja.

LITERATURA

1. Allianz ZB d.o.o. društvo za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima (2021.) Mirovinski fondovi: Dobrovoljni mirovinski fond. Dostupno na: <https://www.azfond.hr/dobrovoljni-mirovinski-fond/dobrovoljna-mirovinska-stednja/> [30. travnja 2021.]
2. Barrieu, P., Bensusan, H., El Karoui, N., Hillairet, C., Loisel, S., Ravanelli, C., Salhi, Y. (2010.) Understanding, Modeling and Managing Longevity Risk: Key Issues and Main Challenges. Scandinavian Actuarial Journal 3. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/46478504_Understanding_Modeling_and_Managing_Longevity_Risk_Key_Issues_and_Main_Challenges [5. prosinca 2020.]
3. Bejaković, P. (2012.) Obilježja i učinci kapitalizirane obvezne i dobrovoljne mirovinske štednje u Hrvatskoj, 19 (2), str 219 – 230. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=126485 [20. travnja 2021.]
4. Bežovan, G., ur. (2019.) Socijalna politika Hrvatske: Mirovinski sustav. Drugo izdanje. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
5. Brajdić, I. (2002.) Vrednovanje anketnih upitnika sa stajališta ispitanika – menadžera u turizmu, 8 (1-2), str 65 – 78. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/181670> [14. lipnja 2021.]
6. Brzović, M. (2012.) Razvoj i uloga mirovinskih osiguravajućih društava u Republici Hrvatskoj. Magistarski rad. Zagreb: Ekonomski fakultet.
7. Copic, J., Mrinković-Drača, D., Mrša, V., Šašić-Šojat, A., Škember, A (1998.) Novi sustav mirovinskog osiguranja. Zagreb : Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika.
8. Državni zavod za statistiku (2019.) Priopćenje: Procjene stanovništva Republike Hrvatske u 2018. Zagreb: DZS. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/07-01-03_01_2019.htm [7. prosinca 2020.]
9. Državni zavod za statistiku (2021.) Stanovništvo prema starosti i spolu. Dostupno na: <https://www.dzs.hr/app/rss/piramida-stanovnistva.html> [5. prosinca 2020.]

10. Galić, A. (2013.) Mirovinska osiguravajuća društva – isplata kapitaliziranih mirovina. Završni rad. Zagreb: Ekonomski fakultet.
11. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (2020.) HANFA odobrila rad Hrvatskom mirovinskom osiguravajućem društvu. Dostupno na: <https://hanfa.hr/vijesti/hanfa-odobrila-rad-hrvatskom-mirovinskom-osiguravaju%C4%87em-dru%C5%A1tvu/> [2. svibnja 2021.]
12. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (2021.) Publikacije: statistika – mirovinski fondovi. Dostupno na: <https://www.hanfa.hr/publikacije/statistika/#section4> [6. svibnja 2021.]
13. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (2017.) Pravilnik o minimalnim standardima, načinu izračuna i mjerilima za izračun tehničkih pričuva mirovinskog osiguravajućeg društva. Dostupno na: <https://hanfa.hr/media/1457/pravilnik-o-min-standardima-nacinu-obracuna-i-mjerilima-za-izracun-teh-pricuva-mod.pdf> [15. travnja 2021.]
14. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (2021.) Publikacije: Mjesečna izvješća. Dostupno na: <https://www.hanfa.hr/publikacije/mjesečna-izvješća/> [6. svibnja 2021.]
15. Hrvatsko mirovinsko osiguravajuće društvo (2021.) Novosti: Društvo u medijima. Dostupno na: <https://hrmod.hr/prvo-hrvatsko-mirovinsko-osiguravajuće-društvo/> [2. svibnja 2021.]
16. Hrvatsko mirovinsko osiguravajuće društvo (2021.) Mirovinski programi: Obvezna mirovina. Dostupno na: <https://hrmod.hr/obvezna-mirovina/> [15. travnja 2021.]
17. Hrvatsko mirovinsko osiguravajuće društvo (2021.) Mirovinski programi: Dobrovoljna mirovina. Dostupno na: <https://hrmod.hr/dobrovoljna-mirovina/> [15. travnja 2021.]
18. Hrvatsko mirovinsko osiguravajuće društvo (2021.) O nama. Dostupno na: <https://hrmod.hr/o-nama/> [2. svibnja 2021.]
19. Hrvatsko mirovinsko osiguravajuće društvo (2021.) Popis izdvojenih poslova s naznakom osoba kojima su ti poslovi izdvojeni. Dostupno na: <https://hrmod.hr/wp-content/uploads/2021/01/Popis-izdvojenih-poslova.pdf> [2. svibnja 2021.]
20. Hrvatsko mirovinsko osiguravajuće društvo (2020.) Izjava o načelima ulaganja imovine za pokriće tehničkih pričuva iz dobrovoljnog i obveznog mirovinskog osiguranja. Zagreb: Uprava Hrvatskog mirovinskog osiguravajućeg društva d.d. Dostupno na: https://hrmod.hr/wp-content/uploads/2020/12/Izjava_o_nacelima_ulaganja.pdf [14. svibnja 2021.]

21. Hrvatski sabor (2020.) Izvještaj o radu obveznih mirovinskih fondova za 2020. godinu. Dostupno na: https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2021-04-01/152907/ZAJEDNICKI_IZVJESTAJ_MIROVINSKA_DRUSTVA_2020.pdf [11. svibnja 2021.]
22. Hrvatski ured za osiguranje (2012.) Mirovinska reforma i osiguranje: Uloga društava za osiguranje u mirovinskoj reformi u Republici Hrvatskoj. Zagreb: Hrvatski ured za osiguranje. Dostupno na: https://huo.hr/upload_data/editor/files/sa-etak-huo-inicijativa-mirovinska-reforma%281%29.pdf [29. ožujka 2021.]
23. Hrvatski ured za osiguranje (2021.) Tržište osiguranja u RH u 2021. Zagreb: Hrvatski ured za osiguranje. Dostupno na: https://huo.hr/upload_data/site_files/3100023691802077143511071877_objava_stat_trziste-osiguranja-za-sijecanj-2021.pdf [14. lipnja 2021.]
24. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2021.) Isplata mirovina. Dostupno na: <https://www.mirovinsko.hr/hr/isplata-mirovina/288> [3. svibnja 2021.]
25. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2020.) Statistika: Statističke informacije Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje broj 10/studeni 2020. Dostupno na: <https://www.mirovinsko.hr/hr/statistika/924> [7. prosinca 2020.]
26. Institute and Faculty of Actuaries (2015.) Longevity risk: Policy summary. Dostupno na: <https://www.actuaries.org.uk/system/files/field/document/Policy%20summary%20-%20Longevity%20Risk%20A4%20V02%20WEB.PDF> [10. lipnja 2021.]
27. Jukić, Ž. (2014.) Životno osiguranje i treća životna dob: tržišni potencijali i prilike. Dani hrvatskog osiguranja: Croatia osiguranje d.d. Dostupno na: <https://www.dani-osiguranja.huo.hr/wp-content/uploads/2014/11/Jukic-%C5%BDivotno-osiguranje-i-tre%C4%87a-%C5%BEivotna-dob-tr%C5%BEi%C5%A1ni-potencijal-i-prilike-05.11.-2014..pdf> [10. prosinca 2020.]
28. Kagan, J. (2021.) Annuities: Insurance for Retirement. Investopedia. Dostupno na: <https://www.investopedia.com/terms/a/annuity.asp> [14. prosinca 2020.]
29. Kagan, J. (2021.) Longevity Risk. Investopedia. Dostupno na: <https://www.investopedia.com/terms/l/longevityrisk.asp> [5. prosinca 2020.]

30. Knežević, D. (2012.) Poticanje dobrovoljne mirovinske štednje u zemljama Europske Unije. Diplomski rad. Zagreb: Ekonomski fakultet.
31. Krišto, J., Bađun, M. (2020.) Financial Industry Views on the Prospective Role of Long-Term Care Insurance and Reverse Mortgages in Financing Long-Term Care in Croatia. Journal of Aging & Social Policy. Dostupno na: [Financial Industry Views on the Prospective Role of Long-Term Care Insurance and Reverse Mortgages in Financing Long-Term Care in Croatia: Journal of Aging & Social Policy: Vol 0, No 0 \(tandfonline.com\)](#) [12. lipnja 2021.]
32. Miletić, V. (2006.) Vodič za razumijevanje mirovinskih fondova. Zagreb : Rifin d.o.o.
33. Narodne novine (2014.) Odluka o proglašenju zakona o mirovinskim osiguravajućim društvima. Zagreb: Narodne novine d.d. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_02_22_399.html [2. travnja 2021.]
34. Puljiz, V. (2007.) Hrvatski mirovinski sustav : korijeni, evolucija i perspektive, Revija za socijalnu politiku, 14 (2), str. 163 – 192. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=47933 [27. ožujka 2021.]
35. Raiffeisen mirovinsko osiguravajuće društvo (2021.) Financijska izvješća: Godišnje izvješće i financijski izvještaji za 2015. godinu. Zagreb: Raiffeisen mirovinsko osiguravajuće društvo d.d. Dostupno na: http://www.rmod.hr/UserDocsImages/Financijska%20izvjesca/Financijsko_izvjesce_za_2015_godinu.pdf?vel=1631388 [3. svibnja 2021.]
36. Raiffeisen mirovinsko osiguravajuće društvo (2021.) Financijska izvješća: Godišnje izvješće za 2020. godinu. Zagreb: Raiffeisen mirovinsko osiguravajuće društvo d.d. Dostupno na: <http://www.rmod.hr/UserDocsImages/Financijska%20izvjesca/Godi%20C5%A1nje%20izvje%20C5%A1%C4%87e%20RMOD%202020.pdf?vel=1804422> [3. svibnja 2021.]
37. Raiffeisen mirovinsko osiguravajuće društvo (2021.) Financijska izvješća: Revizorsko izvješće Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga za 2020. godinu. Zagreb: Raiffeisen mirovinsko osiguravajuće društvo d.d. Dostupno na: <http://www.rmod.hr/UserDocsImages/Financijska%20izvjesca/Mi%20C5%A1ljenje%20nezavisnog%20ovla%20C5%A1tenog%20aktuara%20za%202020.%20godinu.pdf?vel=92330> [3. svibnja 2021.]

38. Raiffeisen mirovinsko osiguravajuće društvo (2021.) Mirovinski sustav: Mirovine iz II. i III. stupa. Dostupno na: <http://www.rmod.hr/default.aspx?id=47> [14. travnja 2021.]
39. Raiffeisen mirovinsko osiguravajuće društvo (2021.) Mirovine: Obvezne mirovine. Dostupno na: <http://www.rmod.hr/default.aspx?id=9> [14. travnja 2021.]
40. Raiffeisen mirovinsko osiguravajuće društvo (2021.) Mirovine: Dobrovoljne mirovine. Dostupno na: <http://www.rmod.hr/default.aspx?id=10> [14. travnja 2021.]
41. Stojanović, A. (2019.) Suvremena financijska tržišta: Hipotekarno kreditiranje – obrnuta hipoteka. Zagreb: Ekonomski fakultet u Zagrebu.
42. The Economist (2017.) Special report: Getting to grips with longevity. Your money and your life: Financing longevity. Print edition.
43. Vukorepa, I. (2012.) Mirovinski sustavi : Kapitalno financiranje kao čimbenik socijalne sigurnosti, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
44. Vuković, S. (2005.) Mirovinski sustav u Republici Hrvatskoj – temeljni pokazatelji, Revija za socijalnu politiku, 12 (3-4), str. 377 – 391. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=47768 [14. travnja 2021.]
45. Zhao, M., Li, Z., Cai, Y., Li, W. (2020.) Mathematical Problems in Engineering: Measurement of Longevity Risk of Life Annuity Based on C-ROSS Framework. Dostupno na: <https://www.hindawi.com/journals/mpe/2020/1746413/> [11. lipnja 2021.]
46. Živić, D., Turk, I. i Šimunić, N. (2016.) Promjene u dobnom sastavu stanovništva Hrvatske kao indikator demografskog starenja i čimbenik opadajuće demoreprodukcije. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar. Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/841685> [9. prosinca 2020.]